

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัย เรื่องปัญหาและความต้องการของผู้บริหารและครูโรงเรียนประถมศึกษาในการดำเนินงานตามโครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบทจังหวัดปัตตานี ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารงานวิจัยและได้เสนอสาระสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาชนบท ในแง่ของ ความหมาย เป้าหมาย แนวคิด แนวทาง วิธีการ และหลักในการพัฒนาชนบท ปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ตลอดจนส่วนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาที่โรงเรียนประถมศึกษา เข้าไปมีบทบาทสัมพันธ์กับการพัฒนาชนบท ได้แก่ บทบาทของการศึกษาต่อการพัฒนาชนบท บทบาทของโรงเรียนประถมศึกษาในการพัฒนาชนบท โครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบทและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความหมายของการพัฒนาชนบท

การพัฒนาชนบทเป็นวิธีการหนึ่งที่เหมาะสมกำลังพัฒนาทั้งหลายได้นำมาใช้ในการพัฒนาประเทศ เป็นกระบวนการพัฒนาที่มีคำจำกัดความ ไม่แน่นอน แตกต่างกันตามวัตถุประสงค์และแนวปรัชญาความคิดของผู้ที่จะทำการพัฒนาในประเทศนั้น ๆ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพสังคม สภาพแวดล้อม ความต้องการและความเหมาะสมทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรมด้วย มีผู้ให้ความหมายของการพัฒนาชนบทไว้หลาย ๆ ทรรศนะซึ่งแตกต่างกันดังนี้

ทองปลิว ช่มชื่น (2530 : 83) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาชนบทว่าเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง องค์การทางสังคม เศรษฐกิจ การปกครอง อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดการเพิ่มผลผลิตและให้บริการแก่ประชาชน อันจะทำให้คนในชนบทมีระดับมาตรฐานความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และมีความรู้ความสามารถทักษะสูงขึ้นกว่าเดิม เช่นเดียวกับ ฮวิช มกรพงศ์ (2531 : 7) ที่กล่าวว่า การพัฒนาชนบท หมายถึงยุทธศาสตร์ที่กำหนดขึ้นเพื่อปรับปรุงวิถีชีวิตของกลุ่มบุคคลชากรในชนบท ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม แต่ในส่วนตัวเขาได้เน้นถึงการกระจายผลรวมและผลประโยชน์ที่ได้รับจากการพัฒนา ให้ถึงมือกลุ่มคนที่ยากจนที่สุดในชนบท จะเห็นว่าต่างก็ได้เน้นหนักในการที่จะปรับปรุงวิถีชีวิตของชาวชนบทโดยคำนึงถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจ

นิรันดร์ จงวุฒิเวศน์ (2526 : 100-101) มีความเห็นว่าการพัฒนาชนบทจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบโครงสร้างของสังคมประเทศนิยม ที่มีสถานหยุดนิ่ง ไปสู่ระบบเศรษฐกิจที่มีการ

เปลี่ยนแปลงและมีประสิทธิภาพ แต่สำหรับ วิเวก ปางวุฒิมงคล (2528 : 3-4) เขามีความเห็นต่างไปโดยที่ไม่ได้มองในจุดนั้นแต่ได้เห็นให้เห็นถึง ความสำคัญของทฤษฎารมณุษย์ โดยยึดหลักปรัชญาชั้นมูลฐานแห่งความเชื่อและศรัทธาในตัวมนุษย์ว่า การพัฒนาชนบทนั้นจะต้องพัฒนาทฤษฎารมณุษย์ให้มีคุณภาพ มีความรู้ ความสามารถ มีฝีมือ มีทักษะในกิจการต่าง ๆ มีสติปัญญาเฉลียวฉลาดมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีคุณธรรม ค่านิยม และศีลธรรมจริยธรรมอันดีงาม

สนธิ สัมครการ (2528 : 35) และ สุเมธ แสงนิมณฑล (2529 : 58) ได้กล่าวถึงความหมายของการพัฒนาชนบทไว้สั้น ๆ ว่าเป็นการทำให้ชนบท หรือบ้านนอก หรือเมืองที่ไม่เจริญให้มีสภาพที่ดีขึ้น ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงสิ่งที่เราเรียกว่า "ชนบท" ไปในทิศทางหรือเป้าหมายที่กำหนด

ดังที่จริงสรุปได้ว่า การพัฒนาชนบท หมายถึงกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่มุ่งยกระดับคุณภาพชีวิต สังคม เศรษฐกิจของคนในชนบทให้ดีขึ้น

เป้าหมายของการพัฒนาชนบท

โครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบทเป็นโครงการหนึ่งของกระทรวงศึกษาธิการ ที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ รับผิดชอบและมีเป้าหมายในการพัฒนาชนบทโดยใช้โรงเรียนประถมศึกษาเป็นศูนย์กลางในการที่จะแก้ไขปัญหา "ความไม่รู้" ซึ่งเป็นผลให้เกิดความเจ็บป่วย ความยากจน ความขาดแคลนและความยากไร้ต่าง ๆ กับประชากรของประเทศ การพัฒนาชนบทจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมียุทธศาสตร์ที่แน่นอนและชัดเจนดังที่ บุญเลิศ วิจารณ์ลักษณ์ (2529 : 95) และชวีช มกรพงศ์ (2531 : 10) ได้กล่าวว่า เป้าหมายของการพัฒนาชนบท คือ การยกฐานะของชาวชนบทให้มีความเป็นอยู่ดีขึ้น มีรายได้สูงขึ้นและให้ได้รับการบริการขั้นพื้นฐาน คือ มีการศึกษา การอนามัย ที่อยู่อาศัย ความปลอดภัยและสวัสดิการสังคมดีขึ้น โดยให้ท้องถิ่นพยายามใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชนบทของตนเองให้เต็มที่ ตามหลักการพึ่งตนเองมีความเป็นอิสระในการบริหารงานของตนเอง โดยอาศัยการพึ่งพาจากภายนอกให้น้อยที่สุด และเท่าที่จำเป็นเท่านั้น

ชวีช พันโดภาส (2529 : 38) และสมยศ ทุงหว่า (2527 : 291) ได้กล่าวถึงเป้าหมายของการพัฒนาชนบทว่าเป็นการปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ของเกษตรกรรายย่อย (Small farmer) หรือคนยากจนในชนบทเท่านั้นโดยมุ่งให้ชาวชนบท มีความรับผิดชอบต่อตนเองต่อชุมชนและต่อประเทศชาติ มีความกระตือรือร้น ในการแก้ปัญหาที่มีความคิดริเริ่มที่จะปรับปรุงความเป็นอยู่ของ

ตนเองให้ดีขึ้น ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม จนสามารถพึ่งตนเองได้ รัฐจะเข้าช่วยเหลือ
เมื่อเกินขีดความสามารถของชาวบ้านที่จะร่วมกันทำเองได้เท่านั้น

นิรันดร์ จงวุฒิเวศน์ (2531 : 103) ก็ได้กล่าวเน้นถึงเป้าหมายในการพัฒนาชนบทว่ามี
อยู่ห้าประการคือ การเพิ่มผลผลิต การสร้างงาน การกระจายความเป็นธรรม การเข้าถึงและควบคุม
ทรัพยากร ตลอดจนปัจจัยการผลิต

จากที่กล่าวมาพอเป็นเครื่องชี้ให้เห็นว่า คุณภาพชีวิตที่ดีของชาวชนบท ในทุก ๆ ด้านเป็น
เป้าหมายที่สำคัญของการพัฒนาชนบท

แนวความคิดในการพัฒนาชนบท

แนวความคิดในการพัฒนาชนบท เป็นสิ่งสืบเนื่องมาจากความเชื่อในคุณค่าของมนุษย์โดยยึด
ปรัชญาที่ว่า "เราจะไม่ให้ปลาแก่ราษฎร แต่เราจะบอกวิธีการจับปลาแก่ราษฎร" (ไสว พรานชนิ,
2530 : 27) นั่นคือการให้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหา หรือแสวงหาข้อมูลมาประกอบ
การตัดสินใจ และลงมือกระทำอันนำไปสู่การพึ่งตนเองได้ในที่สุด

มีผู้ให้ทัศนะเกี่ยวกับแนวความคิดในการพัฒนาชนบทไว้มากมาย เช่น ยูวัลด์ วูลิเมย์
(2523 : 47) และวิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์ (2531 : 41-57) ได้เสนอแนวคิดเพื่อให้บรรลุผลใน
การพัฒนาชนบทนั้นจะต้องพัฒนาคนและระบบ โดยการพัฒนาคนนั้นต้องมุ่งไปที่คุณภาพมิใช่ปริมาณคือ
คุณภาพด้านจิตใจ เช่น ความรู้สึกมั่นคง มีคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต ความรับผิดชอบ ความขยัน
ขันแข็ง การรู้ดีรู้ชั่ว และคุณภาพด้านความรู้ เช่นความสามารถในการผลิตการบริการ การประกอบ
อาชีพและสุขภาพอนามัย ส่วนในการพัฒนาระบบนั้น ต้องทำควบคู่กันไปกับการพัฒนาคน โดยจะต้องจัด
ระบบเศรษฐกิจในลักษณะที่เป็นการรวมกลุ่ม รวมพลังการผลิต การจัดการ การตลาดและอื่น ๆ โดย
เบ็ดเสร็จ และในการพัฒนานั้นจะต้องมองแนวคิดนโยบาย หลักการปฏิบัติงานให้เป็นแนวเดียวกัน ร่วม
มือกันโดยอาศัยหลักการผสมผสาน โดยมุ่งถึงคุณภาพชีวิตของคนในชนบทไม่ว่าจะเป็นสภาพความเป็นอยู่
สภาพการดำรงตน การกระจายรายได้ ความสะดวกสบายในรูปของสาธารณูปโภคสาธารณูปการทั้ง
หลายในการที่ ชาจะใช้ชีวิตประจำวันอยู่ในชนบท

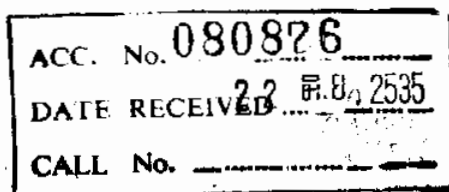
นิพนธ์ สุจำนง และคณะ (2524 : 10-16), จรินทร์ วงศ์หาญเข่าว์ และประโยชน์ เจริญ (2529 : 34-41) ได้เสนอแนวคิดในการพัฒนาชนบทว่า ต้องเน้นหลักการพึ่งตนเองโดยใช้หลักคุณธรรม คือ กุศล สุขภัย นิโรธ มรรค มุ่งผลทางจิตใจ มิใช่วัตถุ การพัฒนาควรเป็นไปในลักษณะค่อยเป็นค่อยไปไม่เป็นการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ มองปัญหาและแก้ไขปรับปรุงให้สอดคล้องกับสภาพชุมชนมากที่สุด โดยมุ่งส่งเสริมความยุติธรรม ทางสังคมและเศรษฐกิจซึ่งเป็นการสร้างความเป็นเมืองในชนบท

นิรันดร์ จงวุฒิเวศน์ (2531 : 104-105) ได้ให้แนวคิดในการพัฒนาชนบทโดยการพิจารณาจากทัศนะต่าง ๆ 4 ทัศนะคือ

1. ทัศนะที่เป็นกระบวนการ หมายถึงการคลี่คลายของสิ่งต่าง ๆ การกระทำต่าง ๆ ในทางที่ก้าวหน้าขึ้น โดยเน้นที่การเปลี่ยนแปลงทางความคิด จิตใจและความสัมพันธ์ทางสังคมของประชาชน
 2. ทัศนะที่เป็นวิธีการ หมายถึงกระบวนการที่มีวัตถุประสงค์เฉพาะ โดยเน้นที่ผลสัมฤทธิ์ทางวัตถุ
 3. ทัศนะที่เป็นโครงการ หมายถึงวิธีการที่มีรายการของกิจกรรม โดยเน้นที่ผลเชิงปริมาณ ที่รายงานได้ของกิจกรรมชุดต่าง ๆ
 4. ทัศนะที่เป็นกรรมวิธี หมายถึงลักษณะที่มุ่งเน้นด้วยอารมณ์ที่อุทิศเพื่อความรุ่งเรืองแห่งอุดมการณ์ จึงมีจุดเน้นที่แนวความคิดหรืออุดมการณ์ในเชิงปรัชญาชีวิตของประชาชน
- ฉะนั้นแนวความคิดในการพัฒนาชนบทจึงเน้นอยู่ที่หลักการผสมผสานการพัฒนาทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมไปพร้อม ๆ กันโดยยึดถือหลักการพึ่งตนเองของท้องถิ่นเป็นหลัก (ธวัช มกรพงศ์, 2533 : 11)

แนวทางในการพัฒนาชนบท

ในการดำเนินงานหากเรามีแนวทางหรือรูปแบบของการบริหารแล้วจะทำให้เกิดความเข้าใจและสามารถปฏิบัติงานได้ดียิ่งขึ้น มีผู้รู้ได้เสนอแนวทางในการพัฒนาชนบทไว้มากมายซึ่งก็เป็นทางเลือกที่จำเป็นต่ออนาคตของประเทศ

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2533 : 843-844) ได้เสนอแนวทางในการพัฒนา ชนบทว่าจะต้องยึดข้อเท็จจริงในสิ่งที่เป็นหลัก โดยให้ความสำคัญแก่พื้นที่ยากจนหนาแน่นก่อน มุ่งเน้นใน การเพิ่มคุณภาพชีวิต ให้ประชาชนช่วยเหลือตนเองโดยการมีส่วนร่วมในการต่อสู้กับปัญหาของตน จน สามารถพึ่งตนเองได้ในที่สุด

ดิเรก ฤกษ์หว่าย (2522 : 55 อ้างอิงมาจากคณะสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยเกษตร ศาสตร์, 2521 : 42-44) และอนุรักษ์ อัมพพผล (2529 : 109-110) ได้เสนอแนวทางในการ พัฒนาชนบท ในแง่ของการเห็นให้พึ่งตนเอง และยึดหลักการผสมผสานร่วมมือกันของทุกฝ่าย ไว้ 6 ประการคือ

1. ควรมุ่งที่จะปรับปรุงคุณภาพชีวิตของคนให้มีคุณภาพพอที่จะช่วยตัวเอง ได้ทุกด้าน
2. ใช้วิธีผสมผสานร่วมมือระหว่างสาขา ทุกระดับ ทุกหน่วยงานทั้งแนวราบและแนวตั้ง
3. แก้ไขปัญหาความยากจนทั้งลักษณะการสงเคราะห์ (relief) และการพัฒนา (release)
4. กลไกการพัฒนาชนบทควรประกอบด้วยการศึกษา การรวมกลุ่มทางสังคม การมี ส่วนร่วม
5. แบบแผนของการพัฒนาชนบทมีเงื่อนไขที่สำคัญคือ แผนงาน งบประมาณ การบริหาร การบริการ

แนวทางในการพัฒนาชนบทที่กล่าวนี้สอดคล้องกับแนวทาง ในการพัฒนาชนบทในแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 แต่ก็มีข้อ เสนอแนะที่ต่างออกไปในส่วนของการเน้นการแก้ปัญหา และยกระดับความเป็นอยู่ทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของประชาชน ในทุกพื้นที่คือ พื้นที่ลุ่มน้ำต่ำ พื้นที่ ปานกลาง และพื้นที่กึ่งภูเขา เช่นเดียวกับ บุญเลิศ โรจนดิษฐ์ (2529 : 97-101) ที่ได้เสนอ แนวทางในการพัฒนาชนบทไทยไว้ 9 ประการในลักษณะที่คล้ายคลึงกันคือ

1. ทุกหน่วยงานและรัฐบาลต้องมองเห็นความสำคัญของการพัฒนาชนบท
2. รัฐกำหนดนโยบายและแนวทางในการพัฒนาชนบทให้ชัดเจนต่อเนื่อง ให้ทุกหน่วยงาน ถือปฏิบัติโดยสอดคล้องกัน
3. เพิ่มและกระจายรายได้ให้แก่เกษตรกรและชาวชนบท
4. ส่งเสริมให้ประชาชนและทุกหน่วยงานยึดอุดมการณ์ ชยัน ประหยัด อุดมกน ช่วยตนเอง และร่วมมือกันพัฒนาชนบท

5. จัดตั้งกระทรวงพัฒนาชนบทแห่งชาติ เพื่อรับผิดชอบโครงการนี้
6. ให้การสนับสนุนและให้กำลังใจพิเศษกับผู้ที่มีความคิดริเริ่ม มีผลงานดีเด่น
7. มีการติดตามผลงานและการปรับปรุงแก้ไขในทุกๆระดับ
8. มีสถาบันฝึกอบรมในทุกๆระดับอย่างทั่วถึง
9. มีการประชาสัมพันธ์โครงการและอุดมการณ์ให้แพร่หลายทั่วประเทศ

กล่าวโดยสรุปแล้วแนวทางในการพัฒนาชนบทที่สำคัญต้องยึดปัญหาในท้องถิ่นและมีแผนในการพัฒนา นิเทศ ส่งเสริม สนับสนุน ประชาสัมพันธ์ ผสมผสานร่วมมือกันระหว่างหน่วยราชการและเอกชน ทุกๆระดับโดยมุ่งยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชน โดยใช้ทรัพยากรในท้องถิ่น

วิธีการในการพัฒนาชนบท

จากผลของการพัฒนาชนบทที่ผ่านมาจะเห็นว่าทุกฝ่ายเห็นความจำเป็นในการแก้ปัญหาความยากจนในชนบท อันเป็นปัญหาพื้นฐานของประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ ต่างก็ได้พยายามหาแนวทางและวิธีการแก้ปัญหาดังกล่าวกันอยู่เพราะความสำเร็จในการพัฒนาชนบทนั้นประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการที่จะเสนอแนวทางและวิธีการที่เหมาะสมซึ่งก็อาจจะแตกต่างกันไปในหลาย ๆ ทัศนะ โดยไม่ต้องรอความคิดริเริ่มและความช่วยเหลือจากทางราชการฝ่ายเดียว

เจริญผล สุวรรณโชติ (2527 : 16) และอำนาจ อุเทศ (2524 : 35) ได้เสนอวิธีการในการพัฒนาชนบทสำหรับประเทศไทยไว้ 6 ประการ โดยได้เน้นถึงความตั้งใจจริงในการทำงานอย่างต่อเนื่อง โดยมีการวางแผนงานที่เหมาะสมทุกระดับ คือ

1. ดำเนินการอย่างจริงจัง ด้วยความตั้งใจและจริงใจ
2. การพัฒนาต้องทำทั้งในระดับมหภาคและระดับจุลภาคควบคู่กันไป
3. ต้องพัฒนาแบบต่อเนื่อง ไม่มีที่สิ้นสุด
4. เน้นการพัฒนาคน
5. หน่วยงานของรัฐต้องร่วมมือกัน ไม่ทำงานซ้ำซ้อนกัน ต้องมีการวางแผนที่ดี
6. ใช้การศึกษาพัฒนาคนให้ทั่วกรวม ทด โน โลกีย์ที่พัฒนาไปจากพื้นฐานของชนบทนั้น

สุนทร สุนันท์ชัย (2524 : 5-7) ได้เสนอวิธีการพัฒนาชนบทไว้สามประการ คือ เติบโตให้เต็มในส่วนที่ยังไม่พัฒนาหรือกำลังพัฒนา ใช้วิธีระดมสรรพกำลัง และจะต้องช่วยให้เขาพัฒนาตนเอง อำนาจ ฤกษ์ชัย (2531 : 113-116) ได้เสนอวิธีการพัฒนาชนบทสำหรับประเทศไทยไว้ 6 วิธี โดยเน้นประเด็นที่ว่า แต่ละประเทศต้องสร้างสรรคัลวิธี การพัฒนาชนบทขึ้นใช้เองบนพื้นฐานของการผสมกลมกลืนของทรัพยากรทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองที่มีอยู่ในประเทศและให้แนวคิดว่าจะไม่มีองค์กรใดสามารถกำหนดรูปแบบกลวิธีดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพสูงสุดได้ นอกจากประชาชนและรัฐบาลในประเทศนั้น ๆ วิธีการดังกล่าวที่ได้เสนอไว้ คือ

1. วิธีการพัฒนาการเกษตร (Agricultural development) คือ เปลี่ยนแปลงวิธีการผลิตที่ให้ผลผลิตจากระดับหนึ่ง ไปสู่อีกระดับหนึ่ง ที่สูงกว่าด้วยนวัตกรรมและเทคโนโลยี
2. วิธีการสร้างโครงสร้างและปัจจัยพื้นฐาน (Infrastructure-Oriented Program) วิธีนี้มีความเชื่อว่าเมื่อโครงสร้างและปัจจัยพื้นฐานในชนบทมีเพียงพอเท่าที่จำเป็นแล้ว ผลผลิตจะเพิ่มมากขึ้นและเมื่อผลผลิตเพิ่มมากขึ้นแล้วประชากรในชนบททุกสาขาจะได้รับประโยชน์จากผลแห่งความเจริญดังกล่าว
3. วิธีการพัฒนาชุมชน (Community development) เป็นกระบวนการที่รวมความพยายามของประชาชน เข้าด้วยกันกับอำนาจหน้าที่ของรัฐ ในการปรับปรุงสภาพเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของชุมชน
4. วิธีการจัดสรรเงินแต่น้อย (Minimum package strategy) วิธีนี้ยึดหลักการว่าการจัดสรรและกระจายปัจจัยการพัฒนาให้แต่น้อย ไปสู่ประชาชนทั่วไปในทุกท้องถิ่นจะเกิดผลการพัฒนามากกว่าการเน้นทุ่มเทเฉพาะบางพื้นที่
5. วิธีการจัดสรรให้อย่างเต็มที่ (Comprehensive strategy) หรือการพัฒนาเฉพาะพื้นที่โดยหวังผลพัฒนาทุกด้านทุกสาขาในทันที
6. วิธีการผสมผสาน หรือบูรณาการ (Integrated rural development) วิธีนี้พื้นฐานความเชื่อว่าพัฒนาชนบทควรประกอบด้วยโครงการต่าง ๆ ที่ผสมกลมกลืนกัน โดยใช้ทั้งทรัพยากรท้องถิ่น และปัจจัยจากรัฐบาลในการวางแผนและดำเนินการ

จะเห็นได้ว่าวิธีการในการพัฒนาชนบทนั้น มีหลากหลายแตกต่างกันไป ทั้งนี้การพัฒนาจะยึดหลักวิธีการใดย่อมแตกต่างกันไปตามสภาพความมั่นคงและเอจริงเอจ้งของรัฐที่มีต่อนโยบายการ

พัฒนาชนบท ความเพียงพอของปริมาณทรัพยากร และลักษณะธรรมชาติของสังคม ในการที่จะวางแผน และดำเนินการพัฒนาชนบทต่อไป

หลักในการพัฒนาชนบท

หลักการพัฒนาชนบทของไทยที่ผ่านมาม่าจะเห็นว่าประเทศไทย ไม่ได้พัฒนา เรื่องเหล่านี้ไปตามลำพัง หลักการพัฒนาส่วนหนึ่ง ได้รับอิทธิพลจากการส่งข้าราชการและนักศึกษาไปศึกษาต่อต่างประเทศ ไปร่วมประชุมสัมมนาแล้วกลับมาจึงเริ่มทำตามสิ่งที่ตนได้รับความรู้มา อีกส่วนหนึ่งได้รับอิทธิพลจากการช่วยเหลือของผู้เชี่ยวชาญระหว่างประเทศที่หมั้น เวียนมาประสบการณ์และความรู้จากประเทศต่าง ๆ มาทดลอง และแนะนำให้กับส่วนราชการและองค์การเอกชน ให้ทำตามแนวความคิดและวิธีการที่ผู้เชี่ยวชาญเหล่านั้นเคยทำได้ผลจากประเทศอื่น หรือเชื่อว่าเป็นหลักการที่ถูกต้อง โดยสรุปแล้วในอนาคตของการพัฒนาชนบท คงจะหลีกเลี่ยงไม่พ้นที่จะใช้แนวคิด และหลักการพัฒนาชนบท ซึ่งมีส่วนผสมผสานจากประสบการณ์ในอดีตแต่อาจจะมีจุดเน้นต่าง ๆ ที่ชัดเจนขึ้น (มหาวิทยาลัยสุโขทัย ธรรมนิราช, 2531 : 841)

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2524 : 10-14) และธวัช ทัศนโสภาส (2529 : 116-118) มีความเห็นสอดคล้องกันใน เรื่องของการพัฒนาชนบทและ ได้กล่าวถึงหลักการในการพัฒนาชนบทว่าการพัฒนาชนบทจะต้องยึดหลักการที่สำคัญดังต่อไปนี้

1. หลักการพัฒนากำหนดร่วมกัน
2. หลักการพัฒนาทั้งเมืองและชนบท ไปพร้อมกัน
3. หลักการวางแผนเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงาน
4. หลักการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นชนบท เพื่อจะได้นำมาประกอบการวางแผนดำเนินงาน
5. หลักยึดวัฒนธรรมและผู้นำท้องถิ่น เป็นจุดเริ่มต้นของการดำเนินงาน
6. หลักการพึ่งตนเองและการมีส่วนร่วมของประชาชน
7. หลักประชาธิปไตย

ไพรัตน์ เดชะรินทร์ (2525 : 230-235) และจันทร์ชัย มิ่งมณีนาคิน (2531 : 8) ได้เสนอหลักในการพัฒนาชนบทไว้ว่า การพัฒนาจะต้องยึดหลักความต้องการพื้นฐานของคน ต้องเริ่ม

คำให้การโดยประชาชน ให้ประชาชนมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน ในการทำงานต้องใช้หลักให้ชาวบ้านซึ่งตนเอง โครงการและกิจกรรมพัฒนาจะต้องสอดคล้องกับสภาพสิ่งแวดล้อม ความพร้อมของชุมชนตลอดจนการพัฒนาขึ้นจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างด้วย จากความเห็นที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าทุกคนมองหลักการพัฒนาในจุดเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็นในแง่ของหลักการมีส่วนร่วม หลักการพึ่งตนเอง หลักความต้องการพื้นฐานและหลักประชาธิปไตย ซึ่งโดยสรุปแล้ว หลักในการพัฒนาที่แท้จริงนั้นจะมุ่งพัฒนาที่ตัวคนให้มีคุณภาพ ทั้งด้านสติปัญญา ร่างกาย และจิตใจ พร้อมกันไปกับการพัฒนาทางด้านอื่น ๆ ด้วย เพราะถ้าคุณภาพของคนดีแล้วย่อมสามารถจะพัฒนาสิ่งอื่น ๆ ต่อไปได้

ปัญหาอุปสรรคในการพัฒนาชนบท

การพัฒนาชนบท เป็นนโยบายที่สำคัญของรัฐบาลติดต่อกันมาทุกยุคทุกสมัย และการยอมรับความสำคัญของการพัฒนาชนบทที่น้อยม หมายความว่าถึงการยอมรับว่าการพัฒนาชนบทเป็นเรื่องที่สำคัญของประเทศชาติ โดยส่วนร่วม เพราะประชาชนส่วนใหญ่ในประเทศไทยอาศัยอยู่จริงในชนบทและมีจำนวนถึง 34.2 ล้านคน จากประชากรรวมของประเทศ จำนวน 54.5 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 63 (สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2533 : 15) ดังนั้น ในการพัฒนาจะต้องมีระบบการบริหารที่ชัดเจนเป็นที่เข้าใจของผู้ปฏิบัติ พยายามดึงประชาชนให้สามารถเข้าร่วมกันในการพัฒนาชนบทให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ เพราะการพัฒนาชนบทได้มีลักษณะเป็นเพียง "สาขา" หนึ่งของการพัฒนาประเทศ แต่เป็นเป้าหมายที่ทุกสาขาวิทยาการจะต้องเข้ามาร่วมกันอย่างเป็นกระบวนการ (Process) การพัฒนาชนบทจึงมีโอกาสที่จะประสบความสำเร็จได้ ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา กระบวนการเพื่อการพัฒนาชนบทในประเทศไทย ได้กระทำกันมานานและเป็นที่วิพากษ์วิจารณ์กันเสมอมา โดยเฉพาะในประเด็นความผิดพลาดของการพัฒนาไม่ว่าจะเป็นในด้านแนวทางการพัฒนา การวางแผนพัฒนาจนถึงแผนปฏิบัติการพัฒนา ซึ่งความผิดพลาดในเรื่องเกี่ยวกับการพัฒนาชนบทเหล่านี้ เป็นสาเหตุหนึ่งและประกอบกับสาเหตุอื่น ๆ ที่ทำให้การพัฒนาชนบทไม่บรรลุผลสำเร็จ แต่ยังไม่ไปสู่สภาพปัญหาที่สำคัญคือปัญหาความยากจนในชนบท

มหาวิทาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2531 : 842) ได้ชี้ให้เห็นปัญหาของการพัฒนาชนบทที่สะสมมาช้านานว่ามีความสัมพันธ์กับการกำหนดนโยบายและเป้าหมายการพัฒนาชนบทเป็นอย่างมาก ปัญหาเหล่านี้ได้แก่

1. สภาพปัญหาฐานะความเป็นอยู่ของประชาชนในชนบท
2. ปัญหาในด้านแนวความคิดและทิศทางในการพัฒนาชนบท
3. ปัญหาของระบบองค์กรเพื่อการพัฒนาชนบท

ไสว พรหมณี (2530 : 189-195) ได้กล่าวถึงปัญหาชนบทอันเป็นปัญหา อุปสรรคในการพัฒนาชนบท ว่าเกิดจากประเด็นหลักดังนี้

1. ปัญหาของชนบททั่วไป เช่น ปัญหาการว่างงาน อดอยาก ความปลอดภัย การขาดสารอาหาร ความสะอาด การเพิ่มผลผลิต
2. ปัญหาด้านการบริหารของรัฐซึ่งเป็นลักษณะสิ่งงานจากเบื้องบนโดยไม่มีเสียงสะท้อนจากระดับล่าง ทำให้ไม่สนองความต้องการที่แท้จริงของประชาชน
3. ปัญหาทรัพยากรเพื่อการผลิต ยังใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์ไม่เต็มที่
4. ปัญหาสมรรถนะในการผลิต ผลผลิตต่ำเพราะขาดความรู้
5. ปัญหาเรื่ององค์กรไม่ทำงาน ขาดประสิทธิภาพ ขาดการประสานงาน
6. ปัญหาทัศนคติ ค่านิยม และการไหลบ่าทางวัฒนธรรม

บุญเลิศ วิจารณ์ (2527 : 287-289) มีความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องของปัญหาอุปสรรคในการพัฒนาชนบทซึ่งมองในแง่ของตัวบุคคลและระบบโดยมีความเห็นว่า ปัญหาการพัฒนาชนบทไทยมีอยู่หลายประการดังนี้

1. ประชากรระดับท้องถิ่นขาดประสิทธิภาพ ขาดอุดมการณ์ ไม่มีระเบียบวินัย เกียจคร้าน ยังช่วยตัวเองไม่ได้
2. ผู้นำชุมชนและผู้เฝ้าทุกระดับชั้นของทางราชการไม่ประพฤติตนเป็นตัวอย่างที่ดี ขาดความสามัคคี ขาดอุดมการณ์
3. หน่วยงานราชการขาดการวางแผนที่ดี ขาดการประสานงาน และขาดเอกภาพในการบริหาร ขาดการติดตามผล การปฏิบัติงานไม่จริงจังและต่อเนื่อง
4. การบริหารงานยังคงเป็นการพัฒนาชนบทแบบเบื้องบนสู่เบื้องล่างและเป็นการพัฒนาแบบให้เปล่า หน่วยงานรัฐมีบทบาทเพียงผู้เดียว นโยบายไม่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน และขัดต่อความเป็นจริง การบริการพื้นฐานทางเศรษฐกิจ และสังคมยังไม่กระจายไปถึงผู้ยากไร้ในชนบท ในอีกลักษณะหนึ่งที่ บุญทัน ดอกไธสง (2520 : 1) และชวีชัย มกรพงศ์ (2531 : 18-61) ได้เสนอไว้ และมองในแง่ของสภาพปัจจัยพื้นฐานทั่ว ๆ ไปคือ ปัญหาการเพิ่มประชากร ปัญหาด้าน

สาธารณสุข เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม สังคม การเมือง การขนส่ง การคมนาคม และการย้ายถิ่น ปัญหา การขาดแคลนที่ทำกิน ทรัพยากรถูกทำลาย ปัญหาการไร้ประสิทธิภาพในการผลิตทางการเกษตรและ ราคาพืชผลตกต่ำ

โดยสรุปแล้วปัญหาการพัฒนาชนบทโดยทั่ว ๆ ไปมาจากองค์ประกอบที่สำคัญ คือ ราษฎร องค์กร และระบบ

บทบาทการศึกษาต่อการพัฒนาชนบท

การศึกษาเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับคนทั่วไป เพราะเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญประการหนึ่งใน การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากร ผู้ได้รับการศึกษามีโอกาสแสวงหาข่าวสารข้อมูลต่าง ๆ ที่จะ นำมาใช้ในการคิด การแก้ปัญหา และการปรับตัวให้เข้ากับสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ได้ดีกว่าผู้ที่ไม่ได้รับการศึกษา ทำให้มีโอกาสที่จะช่วยพัฒนาชุมชนและประเทศชาติได้มาก อย่างไรก็ตาม สำหรับประชาชนในชนบทของไทย โดยเฉพาะประชาชนที่อาศัยอยู่ในท้องที่ห่างไกล ส่วนใหญ่ยังมีโอกาสได้รับการศึกษาเพียงระดับชั้นประถมศึกษา ซึ่งเป็นการศึกษาภาคบังคับเท่านั้น หลังจากจบ ชั้นประถมศึกษาออกไปแล้ว ประชาชนในชนบทจะมีโอกาสศึกษาเพิ่มเติมได้น้อยมาก ทั้งนี้เพราะขาด ระบบการส่งเสริมความรู้เพิ่มเติมที่จะให้ศึกษาอยู่เสมอ ทำให้ประชาชนในชนบทขาดความมั่นใจตนเอง และขาดแนวทางการแก้ปัญหาต่าง ๆ ของตนเองและชุมชน ด้วยเหตุนี้ประชาชนในชนบทจึงไม่สามารถ ร่วมในการพัฒนาประเทศ ร่วมในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอย่างเต็มภาคภูมิ สมอบกับ ชาวเมือง ทำให้ชาวชนบทเป็นฝ่ายคอยตามและคอยรับผลการพัฒนาตามแต่ฝ่ายรัฐบาลจะหยิบยื่นให้ ตลอดเวลา (โกวิท วรพิพัฒน์ และบุญสม นาวานุเคราะห์, 2531 : 501)

สุนทร สุนทรทัชชัย (2523 : 93-95) ได้กล่าวถึงการศึกษาในฐานะเป็นปัจจัยของการ พัฒนาว่ามีบทบาทร่วมหลายประการในการพัฒนาชนบทสรุปได้ดังนี้

1. ในฐานะเป็นโครงสร้างพื้นฐาน
2. ในฐานะเป็นตัวประกอบของการพัฒนาเฉพาะอย่าง
3. เป็นตัวกระตุ้นให้มองเห็นปัญหาและความจำเป็นที่ต้องพัฒนา
4. เป็นเครื่องมือฝึกฝนกระบวนการคิดและการทำงาน

รุ่งโรจน์ ตรงสกุล กล่าวว่าในการพัฒนาชนบทขั้นการศึกษา ข้ามามีบทบาทดังนี้

1. จัดการเรียนการสอนให้สามารถนำไปใช้ในการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันได้
2. ส่งเสริมให้บุคคลตระหนักถึงคุณธรรมในการร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
3. จัดการศึกษาให้ อื้ออำนวยการส่งเสริมให้บุคคลมีความเป็นตัวของตัวเอง รู้จัก

เลือกเพื่อแผ้วถางผู้อื่น

ฉะนั้นการศึกษาจึงมีบทบาท ในการส่งเสริมให้คนมีคุณภาพและ เป็นผู้ที่มีความตระหนักในปัญหา สภาพของตนเอง และสังคมตลอดจนวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรที่มีในชุมชนนั้น พร้อมทั้งจะรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่ทันต่อเหตุการณ์เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ความคิด และการเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ ในทางที่ดีขึ้น และมีวิจักษณ์ในการเลือกสรรการรับบริการจากหน่วยงานภายนอก ตามความจำเป็น (คั่วน ชาวหนู, 2528 : 7)

บทบาทของโรงเรียนประถมศึกษาในการพัฒนาชนบท

โรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของระบบการศึกษาและการศึกษาก็เป็นส่วนหนึ่งของสังคม โรงเรียนคือหน่วยของสังคมที่ทำหน้าที่ในการให้การศึกษาอบรมอย่างเป็นระบบแก่สมาชิกของสังคม ในขณะเดียวกันก็ทำหน้าที่ในการพัฒนาชนบท โรงเรียนประถมศึกษาเป็นหน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญยิ่ง ต่อการพัฒนาชนบททั้งนี้เพราะโรงเรียนประถมศึกษา เป็นหน่วยงานของทางราชการที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชนในชนบทมากที่สุด จึงเหมาะที่จะนำเอานโยบายในการพัฒนาชนบทของทางราชการหรือของรัฐบาล ไปปฏิบัติให้บังเกิดผล

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2528 : 79-89) ได้กำหนดบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของโรงเรียนประถมศึกษาที่มีต่อการพัฒนาชนบทไว้ดังนี้

1. บทบาทหน้าที่ในการจัดการเรียนการสอน
2. บทบาทหน้าที่ในการเป็นศูนย์กลางด้านวิชาการและการอาชีพ
3. บทบาทหน้าที่ในการฝึกและพัฒนาบุคลากร
4. บทบาทหน้าที่ในการจัดโรงเรียนให้เป็นแหล่งข่าวสาร
5. บทบาทหน้าที่ในการเป็นศูนย์ส่งเสริมการกีฬา วัฒนธรรม การศิลปวัฒนธรรมและ

ประเพณีท้องถิ่น

6. บทบาทหน้าที่ในการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชนบท

ด้วน ชาวหนู (2526 : 41-42) ได้เสนอบทบาทหน้าที่ของโรงเรียนประถมศึกษา ในด้านการพัฒนาชนบทไว้ว่า

1. สอนและอบรมนักเรียน โดยโรงเรียนจะต้องจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร และแผนการศึกษาแห่งชาติ
2. สอนประชาชน ในด้านความรู้ทั่วไปและอาชีพ ปลูกฝังให้ประชาชนมีความรับผิดชอบ ต่อเยาวชนและต่อชุมชน สอนให้ประชาชนเป็นพลเมืองดี
3. บริการชุมชนในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านความรู้ทั่วไปและอาชีพ ด้านเผยแพร่ข่าวสาร ด้านโณมทาการ ด้านสุขภาพอนามัย และด้านวัฒนธรรม

จะเห็นว่า โรงเรียนศึกษามีบทบาทหน้าที่โดยตรงต่อการพัฒนาชนบทเพราะโรงเรียนเป็นแหล่งคัดเลือกและพัฒนาคนให้กับชุมชน เป็นศูนย์กลางสาขาวิชาการต่าง ๆ ของชุมชนและเป็นแหล่งถ่ายทอดวัฒนธรรม (สุนทรภญา ชีระกุล, 2521 : 15-20) กล่าวโดยสรุป บทบาทหน้าที่ของโรงเรียนประถมศึกษาที่มีต่อการพัฒนาชนบทก็มีดังนี้

1. สอนนักเรียนและประชาชน ให้มีความรู้ความสามารถ
2. อนุรักษ์และถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี
3. ให้บริการด้านต่าง ๆ แก่ชุมชน
4. ประสานงานกับบุคคลและหน่วยงานต่าง ๆ ในอันที่จะทำให้การพัฒนาชนบทบรรลุผลจากการที่โรงเรียนประถมศึกษาเป็นหน่วยงานที่อับบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาชนบท หน่วยงานหนึ่งนี้เอง จึงทำให้โรงเรียนประถมศึกษาต้องดำเนินงานต่าง ๆ เพื่อเป็นการช่วยเหลือ ส่งเสริมการพัฒนาชนบท ซึ่งงานต่าง ๆ ดังกล่าว สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2528 : 74-79) ได้กำหนดงานที่โรงเรียนประถมศึกษาจะต้องปฏิบัติ เพื่อให้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาชนบทไว้ดังนี้

1. สอนนักเรียนให้นำความรู้ไปใช้ในการพัฒนาตนเองและบ้านของตนเอง คือเรียนที่โรงเรียนแล้วนำไปใช้ที่บ้านด้วย เกษตรที่โรงเรียนคือ เกษตรที่บ้าน งานบ้านที่ฝึกในโรงเรียนเพื่อนำไปปฏิบัติที่บ้าน

2. ส่งเสริมช่วยเหลือให้ประชาชนค้นพบตนเอง รู้จักหาของตนเองแล้วร่วมกันปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และกระตุ้นให้ประชาชนคิด เป็น ยิ่งกว่าบอกให้ทำ

3. ทำให้ประชาชนเห็นความสำคัญ และตระหนักถึงภารกิจร่วมกันในการพัฒนาแบบพึ่งตนเอง
4. ชี้แนะและหาวิธีการให้ประชาชนรู้จักและเข้าใจในการเลือกผู้นำท้องถิ่น เพื่อเป็นแกนนำในการพัฒนา
5. เป็นตัวประสานงานให้เกิดการพัฒนา คือ ประสานงาน วางแผน กับหน่วยงานอื่น ๆ เพื่อนำการพัฒนาไปสู่ชุมชน
6. ให้การศึกษาแก่ประชาชนเพื่อให้เกิดความรู้ในด้านอาชีพ และด้านอื่น ๆ โดยทั่วไป เช่น ด้านกฎหมาย อนามัย เมื่อประชาชนได้มองเห็นแนวทางในการเพิ่มพูนความรู้ ให้เกิดความคิดพัฒนาชีวิตตนเอง
7. จัดการกีฬาชุมชน และวัฒนธรรมการอื่น ๆ ที่เป็นการพักผ่อนหย่อนใจและ ด้านวัฒนธรรม ประเพณี เพื่อสร้างศูนย์รวม สร้างความสามัคคี เพื่อรวมกลุ่มกันพัฒนาด้านอื่น ๆ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สนอง สุวรรณวงศ์ (2519 : 97-101) ได้ศึกษาบทบาทและความต้องการของชุมชนเกี่ยวกับการบริการการศึกษาประจำบาลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา พบว่า กลุ่มกรรมการศึกษาและกลุ่มประชาชนต้องการให้โรงเรียนจัดสอน ฝึกฝนประชาชนให้อ่านออก เขียน ได้ดียิ่งขึ้นและในด้านปัญหาต่าง ๆ กลุ่มกรรมการศึกษาต้องการให้เด็ก เรียน ได้ร่วมทำพิธีทางศาสนา ให้ท้องถิ่น ส่วนกลุ่มสมาชิกสภาตำบลและประชาชนต้องการให้ครูออก เยี่ยมเยียนประชาชน เข้าร่วมกิจกรรมของวัด

สะอาด ฟองอินทร์ (2527 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาบทบาทในการพัฒนาชุมชนของครูโรงเรียนประถมศึกษาในโครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านใน เขตชนบทยากจน ในเขตการศึกษา 8 โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง คือ ครู และผู้บริหารจากผลการศึกษา พบว่า ครูและผู้บริหารการศึกษามีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานพัฒนาชุมชนของครู เรียงตามลำดับความสำคัญจากมาก ไปน้อยดังนี้

1. ขาดแคลนวัสดุ อุปกรณ์ที่เป็นเครื่องมือส่งเสริมสนับสนุนวิชาชีพของประชาชน
2. ความยากจนของประชาชน
3. เงินงบประมาณที่ใช้สนับสนุนโครงการมีน้อย ไม่เพียงพอในการดำเนินงาน

4. ขาดบุคลากรด้านอาชีพต่าง ๆ ที่จะให้ความรู้แก่ประชาชน
5. ความแตกต่างในการรู้หนังสือของประชาชน
6. ครูมีเวลาไม่เพียงพอที่จะให้บริการแก่ประชาชน

ข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาในการปฏิบัติงานพัฒนาชุมชนของครูโรงเรียนประถมศึกษา

ในโครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบทภาคจน พบว่า

1. ต้องการให้ส่งเสริมอาชีพที่เหมาะสมกับท้องถิ่น และประชาชนและให้จัดการศึกษาเพื่อให้ประชาชนอ่านออกเขียนได้
2. ต้องการให้จัดสัมมนาอบรมครูทุกระดับรวมทั้งให้ปรับปรุงสวัสดิการของครู
3. ต้องการให้มีการพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเจ้าหน้าที่ของฝ่ายงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง
4. ต้องการให้มีการประสานงานกันอย่างใกล้ชิดระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
5. ให้มีการปรับปรุงเส้นทางคมนาคมในหมู่บ้านให้เดินทางได้สะดวก และปรับปรุงระบบชลประทานในหมู่บ้าน โดยจัดหาแหล่งน้ำเพื่อใช้บริโภคและทำการเกษตร
6. ต้องการให้จัดสรรงบประมาณลงในถิ่นที่ยากจนให้มากขึ้นและให้งบประมาณอย่างต่อเนื่อง

สุรัตนา บุรณะวิทย์ (2528 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมเพื่อบริการชุมชนของกลุ่มโรงเรียนประถมศึกษา ในจังหวัดกาญจนบุรีพบว่า กลุ่มโรงเรียนประถมศึกษาได้จัดกิจกรรมเพื่อบริการชุมชนด้านการให้ข่าวสารข้อมูล ด้านบริการอาคารสถานที่ เครื่องใช้และบุคลากรของโรงเรียนอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง ส่วนกิจกรรมด้านความรู้พื้นฐานในการดำรงชีวิต ด้านทักษะวิชาชีพ และด้านผลิตผลตัวแทนกลุ่มเป้าหมายการศึกษาความเข้าใจของครูที่มีต่อบทบาทกลุ่มโรงเรียนประถมศึกษาในการจัดกิจกรรมเพื่อบริการชุมชนพบว่า ครูมีความเข้าใจอยู่ในเกณฑ์ดี

สุรางค์ ชูสิงห์ (2529 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการระดมของผู้บริหารโรงเรียน ครู และผู้นำท้องถิ่นต่อบทบาทของโรงเรียนประถมศึกษาในการพัฒนาชนบทตามโครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบทภาคจนจังหวัดนครสวรรค์ โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารโรงเรียน 30 คน ครู 148 คน และผู้นำท้องถิ่น 136 คน จากการใช้แบบสอบถามปลายเปิดพบว่าปัญหาที่พบมากในการดำเนินงานของโรงเรียนในโครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบทภาคจน คือ ปัญหาความ

ยากจน และเงินสนับสนุนโครงการมีน้อยและได้รับไม่ต่อเนื่อง ส่วนปัญหาที่พบจากการสัมภาษณ์ พบว่า ปัญหาที่พบมากคือ ปัญหาการวางแผนการศึกษายังไม่ครอบคลุมปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น และขาดการประสานกันระหว่างโรงเรียนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ศิริณา กระสาทอง (2529 : ง-ฉ) ได้ศึกษาการรับรู้บทบาทในการพัฒนาชุมชนของครูโรงเรียนประถมศึกษาในเขตพื้นที่ชนบทยากจน เขตการศึกษา 11 โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง คือ ครูโรงเรียนประถมศึกษาในและนอกโครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบทยากจน เขตการศึกษา 11 จำนวน 199 คน พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานพัฒนาชุมชนของครูโรงเรียนประถมศึกษาในเขตพื้นที่ชนบทยากจนที่เป็นปัญหามากเรียงตามลำดับ คือขาดงบประมาณที่จะใช้สนับสนุนโครงการการออกไปพัฒนาชนบท และขาดวัสดุอุปกรณ์ที่เป็นเครื่องมือส่งเสริมและสนับสนุนในการฝึกอาชีพของชุมชน ประชาชนมีความยากจน หรือมีรายได้น้อย การจัดสรรงบประมาณในการพัฒนาชุมชนไม่เหมาะสม ท้องถิ่นขาดแคลนทรัพยากร เช่น แหล่งน้ำ ที่ดินที่เหมาะสมกับการเกษตร ป่าไม้ ฯลฯ ส่วนที่เป็นปัญหาาระดับปานกลางเรียงตามลำดับ คือ ประชาชนในชุมชนมีระดับความรู้แตกต่างกัน เส้นทางคมนาคมไม่สะดวก การขาดความร่วมมือและสนับสนุนจากประชาชนในชุมชนที่เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน ประชาชนไม่สนใจต่อการบริการของโรงเรียน ครูมีเวลาไม่เพียงพอที่จะให้บริการแก่ประชาชน การขาดการประสานงานของหน่วยราชการในการประสานแผนประสานกิจกรรม และเวลาในการทำงานในการพัฒนาชุมชน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2529 : 41-48) ได้สรุปผลโครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบทยากจน (กศ.พช) ปีงบประมาณ 2526-2529 เกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานไว้ดังนี้

1. ปัญหาด้านงบประมาณดำเนินการ
 - การจัดสรรงบประมาณล่าช้า ไม่เพียงพอ
 - ขาดงบประมาณซ่อมแซมครุภัณฑ์ที่ชำรุด
2. ปัญหาด้านบุคลากร
 - ผู้บริหาร หรือครูผู้สอนโรงเรียนในโครงการย้ายบ่อยทำให้การดำเนินงานหยุดชะงักไม่ต่อเนื่อง
 - ครูขาดทักษะความรู้ความสามารถในการสอน
 - ขาดวิทยากรท้องถิ่นในการให้ความรู้ด้านวิชาชีพ

- บุคลากรที่ไม่ได้รับการอบรมไม่ให้ความร่วมมือ
 - บุคลากรในโรงเรียนไม่ได้พักอยู่ในโรงเรียน หรือชุมชน ทำให้ขาดการประสานงานกับชุมชน
 - ประชาชนไม่ให้ความร่วมมือ มีวามสับสน
 - ครูถือว่ากิจกรรมโครงการคืองานเพิ่มของครู
 - เจ้าหน้าที่ระดับต่าง ๆ มีน้อยทำให้การวางแผนควบคุม กำกับการนิเทศมีน้อย
 - ไม่ได้ได้รับความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ 4 กระทรวงหลัก
 - บุคลากรขาดความกระตือรือร้น
 - บุคลากรผู้มีหน้าที่นิเทศ ติดตามผล และกำกับโครงการในระดับจังหวัด อำเภอ โรงเรียน มีความเข้าใจไม่ตรงกันในบางเรื่อง ทำให้ปฏิบัติงานสับสนและท้อใจ
 - บุคลากรน้อยไม่ครบชั้น
3. ด้านการนิเทศติดตามผล
- การนิเทศทำได้น้อยไม่ทั่วถึง
 - ขาดเครื่องมือนิเทศอย่างเป็นระบบ
 - โรงเรียนอยู่ในที่กันดารทำให้การนิเทศลำบาก
 - ผู้นิเทศในแต่ละจังหวัดมีข้อจำกัดเรื่องเวลา
4. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและอื่น ๆ
- การประชาสัมพันธ์งานโครงการทำได้ไม่ทั่วถึง
 - โรงเรียนในโครงการส่วนใหญ่ขาดแคลนน้ำในฤดูแล้ง และไฟฟ้า
 - เป้าหมายในการพัฒนาชนบทของแต่ละหน่วยงานจัดทำคนละรูปแบบประชาชนยากแก่การปฏิบัติ
 - โรงเรียนมีสถานที่คับแคบไม่สะดวกในการจัดกิจกรรม
 - ครูรักที่คุณภาพไม่ได้มาตรฐานเพราะงบประมาณจำกัด
 - ประชาชนในท้องถิ่นมีปัญหากทางเศรษฐกิจ ขาดความสามัคคี

เต็มดวง รัตกัณธี และคณะ (2530 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของโรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษาในอำเภอนครชัยศรีจังหวัดนครปฐม โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง

คือ ครูทุกคนและนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนละ 1 ห้อง จากการศึกษา สภาพปัญหาและความต้องการของครูในอำเภอนครชัยศรี พบว่า ส่วนมากใช้การสอนในลักษณะที่ใช้วัตกรรมและสื่อการสอนน้อย เพราะขาดความรู้และขาดแหล่งค้นคว้า รวมทั้งแหล่งสืบสื่อการสอน ถ้าครูต้องการใช้ก็ต้องจัดหา หรือสร้างใช้เอง นอกจากนั้นครูยังมีปัญหาเกี่ยวกับขาดเทคนิคการสอน ขาดความรู้ในเนื้อหาบางวิชา รวมทั้งขาดความรู้ในเทคนิคการวัดและการประเมินผล ด้านขวัญกำลังใจและเจตคติต่ออาชีพครูนั้นอยู่ในเกณฑ์ดีเพียงแต่ไม่ค่อยพอใจระบบบริหารราชการครูเท่านั้น ปัญหาเหล่านี้เป็นสิ่งที่ครูต้องการให้มีการแก้ไขและต้องการให้มีการศึกษา และฝึกอบรมเพิ่มเติมด้วย

(บุญเหลือ บุญพามาลา (2531 : 130-131) ได้ศึกษาปัญหาและความต้องการของครูเกี่ยวกับการดำเนินงานโครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบทยากจน ในโรงเรียนประถมศึกษาศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุดรธานี โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหาร 82 คน ครูผู้สอน 180 คน จากการศึกษาพบว่า ครูมีหน้าที่ในการปฏิบัติงานต่างกันมีปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับการดำเนินงานโครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบทยากจนในโรงเรียนประถมศึกษาไม่แตกต่างกัน และครูที่ปฏิบัติงานอยู่ในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกันมีปัญหาในการดำเนินงานโครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบทยากจนในโรงเรียนประถมศึกษาแตกต่างกัน ส่วนในด้านความต้องการ พบว่า ไม่แตกต่างกัน

จิราภรณ์ ศรีตุงคาร (2532 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัญหาและความต้องการในการจัดเนื้อหาหลักสูตรประถมศึกษากลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ แขนงงานเลือกของจังหวัดลำพูน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้มีครูผู้สอน 31 คน นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 350 คน และผู้ปกครองนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 350 คน โดยใช้แบบสอบถามและใช้วิธีสัมภาษณ์เพิ่มเติมอีก 74 คน คือ ครู 4 คน และนักเรียนกับผู้ปกครองอย่างละ 35 คน ผลการวิจัย พบว่า ความต้องการของครู นักเรียน ผู้ปกครองเกี่ยวกับการจัดเนื้อหาหลักสูตรกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ แขนงงานเลือกที่เหมาะสมกับท้องถิ่นจังหวัดลำพูน อยู่ในระดับมากคือ ด้านงานบ้าน งานเกษตร งานประดิษฐ์ และวิชาชีพอื่น ๆ ส่วนด้านงานช่างอยู่ในระดับน้อย ส่วนสภาพปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อความต้องการในการจัดเนื้อหาหลักสูตรกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ แขนงงานเลือก นักเรียนและผู้ปกครองประสบอยู่เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ การขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์ในการเรียนการสอน การขาดแคลนทุน การขาดแคลนครูผู้สอนที่ชำนาญงาน การขาดสถานที่ฝึกปฏิบัติงาน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2532 : บทคัดย่อ) สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติได้ทำการประเมินผลโครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบท โดยได้ทำการศึกษากับกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน ผู้สันทนุสน ผู้นำทางศาสนา ผู้นำท้องถิ่น และประชาชนในเขตบริการของโรงเรียนในโครงการ กศ.พช. ในปีงบประมาณ 2530-2531 ทั้ง 72 จังหวัด 312 อำเภอ 316 โรงเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินผลได้จากการปรับปรุงเครื่องมือประเมินผลโครงการของโครงการ กศ.พช. ปี 2528-2529 ประกอบด้วยเครื่องมือ 3 ฉบับ คือ

1. แบบประเมินโครงการโดยผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน
2. แบบประเมินโครงการโดยผู้สันทนุสนโครงการ
3. แบบประเมินโครงการโดยบุคคลในชุมชน

ใช้รูปแบบการประเมินผลแบบซีบีพี (CIPP) คณะผู้ประเมินส่งแบบสอบถามไป 3,624 ฉบับ ได้รับคืน 2,731 คิดเป็นร้อยละ 75.36

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนของปัญหาและความต้องการจากการศึกษานับว่าบุคคลทั้ง 3 กลุ่มมีความเห็นในเรื่องปัญหาและความต้องการดังนี้

1. ผู้บริหารและครูผู้สอนส่วนใหญ่มีความเห็นว่าปัญหาในการดำเนินงานด้านความรู้ความสามารถของบุคลากรและประชาชน ในท้องถิ่นมีปัญหายุอยู่ในระดับ "น้อย" ปัญหาด้านงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และสิ่งอำนวยความสะดวกมีปัญหายุอยู่ในระดับ "ปานกลาง"
2. ผู้สันทนุสนโครงการมีความเห็นว่าปัญหาด้านการประชาสัมพันธ์ยังขาดความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเป็นปัญหาระดับ "ปานกลาง"
3. บุคคลในชุมชน มีความเห็นว่าปัญหายุอยู่ในระดับ "น้อย" ทูกราชการ ในระดับ "มาก" ทูกราชการโดยเฉพาะในด้านการให้บุคลากรที่จบจากโรงเรียนออกมาช่วยประกอบอาชีพ และมีความต้องการให้โรงเรียนจัดบริการด้านอาคารสถานที่ และการให้ครูมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมที่ท้องถิ่นจัดขึ้น